

گۆرینی مەنھەجی خویندن یان شیواندن و سەر لی تیكدان

م / کەمال ابو بکر کریم

لە سەرەتای راپەرینی 1991 وە بگرە پیشتریش لە ناو بزاقی خویندکاران و لاوانی کوردستان و یهکیتی مامۆستایان و بەرنامەى حیزبە سیاسیهکانی کوردستان و ناو رۆشنییران و ئەدیبان ونوسەرانی کوردستان و دواتریش لە ناو توێژی ئەکادیمیستی کوردستان نەو لاف و گەزافە ئی دەدرا کە نەگەر کورد بێیتە دەسەلات نەوا سستى پەرورەدە و خویندن هەر لە قونای سەرەتاییهوه تا خویندنی زانکۆ خویندنی بالا بە هەموو قونایهکانی ناوهندی و نامادەیی هتد دەگۆریت، هەم لە رووی زانستی و هەم لە رووی پەرورەدهیهوه بە جۆریک کوردستان بکەنە _چین یا قیتنام یا کۆریا یا تورکیا یا هتد. نەم خەونە خۆی نەزۆکانه باس دەکراو دەگێراییهوه ونەزۆکانهش رەنگی دایهوه .لەسالی 1992-2006 لە کوردستان بە وشەو بە راستی دەسەلاتی ئیداری و جۆریک لە حکومەت هەیه تا سالی 2002 بیانوی شەری ناوخواو بێ توانای مادی حکومەت تا رادەیهک وەک خۆل کردنە چاوبواری نەوهی دەدا هەمان سستم و هەمان مەنھەجی سەرەدەمی بەعسیهکان لەناو خویندنگا و زانکۆ پەیمانگاکاندا بخوینری و دەخوینرا تا ئیستاش ئیستاشی لە گەلیدا بێ لە 70٪ ی موفرداتی مەنھەج هەر نەوانەى سەرەدەمی بەعسن . وەزارەتی پەرورەدەو وەزارەتی خویندنی بالا هەیهتە بالاکانیان خەلگی حیزبی و سەربازی دلسۆزی حیزبێن و نەگەر چی نەدرەس و پۆستی بەرزی ئیداری حکومەتیشیان هەیه بەلام بە کردەوه کەسانی ئەکادیمی نین چونکە پلانی راستەقینەى گۆرینی مەنھەجیەتیان پێ نیه و دانەناوهو بۇ دانانری و نایشی کەن و نا توانن . نەمە نەوه ناگەیهنئ کە لە کۆمەلگەى کوردیدا کەسانی پسیپۆر ئەکادیمیستی و بە توانا نین چ لە ناوهوهی ولات و چ لە دەرەوهی ولات بێ، دەستی ئیداری کوردیش نەبەستراوه نەمرۆ نەنترنیئ و هاتو چۆو پەیهەندی هیند بەهیزه چ شتی ناشارداریتەوه لە کەس لە سەر گۆی زەوی، چەواشە کردنیئ تا سەر نابێ لە سالی 1991 وە جگە نەوهی حیزب و دەسەلاتی کوردی بە مانشیتی گەوره گروپ و ریکخراوی قوتابیان و خویندکاران و هەندى ریکخراوی مەدەنى تر لە کۆنفرەنس و بەیاننامەکانیاندا باسی گۆرینی مەنھەج و پرۆگرامی نوئ و سستى نوئ و مەنھەجی نوئ دەکەن بەلام یهکی دوو یان سێ یان زیاتر کادری بە کردەوه یان نیه بۇ نامادە بون بۇ گۆرینی پرۆگرامی خویندن کە دەشی توانا داریش نەین بەلام سەدان کادری حیزبی و سەربازی بێ قەید و شەرتی وە ستاوی لایەنگری خۆیان هەیهو تو تیانە هەموو شتەکانی خۆیان پێ نەزبەر کردون و تا سەر ئیستک بەرگری ئی دەکەن کە دینە سەر گۆرینی پرۆگرام هەندى کەسى کەم دەمینیتەوه، وەک لە کوردستاندا 5 تا 6 ملیۆن کورد بەو هەموو ریکخراو بەو هەموو پسیپۆر خواون بروانامەى بەرزی ماستەر و دکتۆراو توانایانەوه وجودیان نەبى یان نەو حکومەت و پەر لەمانە نەتوانی چەند لیژنەیهکی تایبەت و پسیپۆر لیهاوتی زانستی و ئەکادیمی و شارەزا لە بابەتە کانی خویندن دروست بکات و لە ماوهی نەم چەند سالی رابردودا بەرنامەو وانەکانی خویندن بگۆرن کە نەمە تا ئیستا کاریکی زۆر نەستەم بووه خەریکە بلیم بوئە مۆستەحیل بە کردەوه، ئیتر ولاتە نەمرۆ حیزب و سەرکردەو کەسانی ئیداری و دەسەلات دەبى نەوه بزائن ئیتر شاخ نیه بەر پرسیاریتی 5 تا 6 ملیۆن مرۆقی کوردیان لە سەر و زیاتر لە 30 ملیۆن کوردی تریش چاوی ئی بریون . لە روی سیاسیهوه دروست کردنی قەوارەى دەوتەت و نەتەوه هەریم و دەسەلات نەم بەنەرە تانەن :

- 1- چەسپاندنی دەسەلاتی سیاسی کە ((نظامی سیاسیهو سوپا یه و - ناسایش و یهکە ئیداریهکان و دەسەلاتی یاسایی و جی بەجی کردن و داوهرین.
- 2- دارشتنی سستى پەرورەدەو فیکرکردن و خویندن و مەنھەجیەتی هاوچەرک کە نەتەوهی و جیهانی و ئەکادیمی و زانستی بیت .
- 3- بوژانەوهی ژیرخانەى نابوری و گەشاندەوهو هیز پێ بەخشینەوهی بواریهکانی ((کشتوکال و پیشەسازی بچوک و گەورهو بازرگانی و سامانی کانزایی و ناوی و وزە دا بین کردنی خزمەت گوزاری تەندروستی و هتد.
- 4- هاندانی وەبەر هیئانی سەرمايه گوزاری ناخۆی و دەرەکی لە ولاتدا بۇ داھینان و کارخانەو بەگەر خستنی کارو هیزی کارو سستى گەشەکردن لە ولاتدا.

دیاره نەوهی گرنگە ئیترەدا بابەتی گۆرینی مەنھەجی خویندن و گۆرینی مەنھەجی کە بە شیوهیهکی ئەکادیمی و زانستی هاوچەرک بیت چونکە کە سستى پەرورەدە و فیکرکردن گۆراو گەشەى کرد هۆشی تاک و هۆشیاری کۆمەلایهتی دەگۆرئ و نەمەش وا دکات سستى کۆمەلایتی و سیاسیش بگۆرئ بۇ باریکی باشتەر هەوهک چۆن بە پێچەوانەش راستە .

بەلام وەزارەتی پەرورەدە و خویندنی بالا نەم کارهیهندا لە وشەى ناو و تارەکانیان چاوپێکەوتنەکانی کە نائە راگەیاندا نەکانیان زیاتر کاری تریان بە شیوهی راستەقینە نەکردەو نەمەش بەم راستی یانە و بە نمونە دەخەینە روو : 1- وەزارەتی پەرورەدە و دەزانئ نەوهی زۆرتترین خزمەتی وەزیفهیی هەبێ

ئەو ئېزان ترو داھىنەر ترەو بەمەش جەھوى نوڭخوۋازيان توند كىردە و دەست و قاچى رەخنەو داھىنان و ھەنگاۋ نانېان گرتوۋە بۇ ئەۋەي بەرنامەي نۇي ئە داىك نەبى ئەمە ئەگەر بە ئەنقەستىش نەبى وا دەكەۋىتەۋە دەبىتەۋە بە سىستىمى كۇنخوۋازى { پاسىقىستى } ھەسەھەي پەرۋەردەي، 2- ۋەزارەتى پەرۋەردە نە سەر بىنەماي خەبىر-توانا-داھىنان- لىھاتوى لىژنەي گۇرپىنى مەنھەجيان دانەناۋە بەناۋى وپۇست و ئەدرەس و دۇستايەتى و يان مەصلەھەتى مادىيان لىك داۋەتەۋە. ئەم راسىتايانە ئە چەند خالىكى بە كىردەۋەدا دەخەنە رۋو: 1- بۇ ھىچ خويندنگايەكى ناۋەندى و دوا ناۋەندى و نامادەۋىي سەرەتايى ھتد بواریان نەرەخساندەۋە بۇ نازادى توۋىژنەۋەۋە تەنانەت كاركردى رۇتىنى دەرچوانى كۇلېژى زانستى مرۇقايەتى بەشى كۇمەلايەتى كەلەسەر ئەۋ بىنەمايانە نە روى كۇمەلايەتەۋە بچنە ناۋ كېشەي خويندكارو مامۇستاۋ مەنھەجەۋە، ب- ئە روى ئىداريەۋە رېگىرى زۇريان لى دەكەن ئەۋانە ئەك بەرھەمى رەخنەيان دروست نابى بەلكە خۇشيان ئە گەل رۇجى پىسپۇرايەتەكەياندا دەمرن .

ج - دانانى بەرپۇۋەبەرەكان ئە سەر بىنەماي كاگېرى و ئىدارى و لىھا توى نىيە ئەۋەندەي بە ھىزبى بون يا شتى تر ئىعتبارى بۇ دەكرى، بەرپۇۋەبەرى ناۋەندى يا دوا ناۋەندى يا سەرەتايى ھەيە يەكەم سال يا دوۋەم سال دەپنە بەرپۇۋەبەرە دواي دامەزاندن ئەمە بەرپۇۋەبەرە نىيە وىران كەرە ، ئەزان و بى ئەزەمەنە .

د - كۇنفرەنس و كۇنگرە پەرۋەردەيەكانى ۋەزارەتى پەرۋەردە ئەۋەندەي ئە رۇتېن و برادەرى و ھىزبىيەتى و كارى تەشرىقاتى ھىساب دەكەن ئەۋەندە كەسى پىسپۇرو لىۋەشاۋەۋە نوسەرۋو روناكېرى خەم خۇر بۇ پەرۋەردە ئە كۇنگرەدا بانگھېشت ناكەن مەن بۇ خۇم ئەم كۇنگرە پەرۋەردەيانەدا ئەبوم بەلام كارمەندى دەرچوى پۇلى دوى ناۋەند بىم دىۋە ئەۋ كۇنگرەبەدا ئەندام بوۋە ۋەك (سەر) تەنھا بۇ ئەۋەي شتى پارەي بۇ سەرف كەن ئەۋ كەسە ئە باتى كى چۈە بۇ كۇنگرە ي پەرۋەردە پىرۇژەكەي چى بوە؟! واتە شاي بى ۋلات.

3 - ئە ناۋ ۋەزارەتى پەرۋەردە دا ئە بەشە زانستە مرۇقايەتەكەي واتە وانە ئەكادىمىيەكانى زانستى مرۇقايەتى ئەك زانستى فېزىكى و بىركارى ((ھتد)) تەنسىق و پەيوەندى نۇرگانى مەنھەجى نىيەۋ نايىنرى . چ بە رېكخستىكى (زەمەنى) يان رېكخستىكى مېژۋىي يان رېكخستىكى قۇنغا بە قۇنغا.

4- بەرپۇۋەبەرەتەكەي مەنھەج و پىرۇگرام ۋەك بەرپۇۋەبەرەتەكەي كشتى ئە ۋەزارەت و بەرپۇۋەبەرەتەكەي پەرۋەردە ۋەك بەش نىيە كە ئەمانە دەبى ئە گەل سەر پەرشتىيارى مەنھەج و مامۇستايان نۇرگانى بىن بۇ تەفەيلى كىردى نۇي گەرى ئە مەنھەج دا ئەك نامرى ئە قىل و گواستەۋەبىن .

5 - كېشەكان ھەر خويندكار ھەر مامۇستا - ھەر مەنھەج نىيە كېشەكان ھەمويانن و ئە سەرويانەۋە ئەۋ ناعەدالە تىبە ئىدارىيەي كە ھىچ بارودۇخىكى دەرونى و ياساي و ھتد مامۇستايان مەنھەج ئە بەر چاۋ ناگرى . ئە گەل خويندكاران و بارى دەرونى و كۇمەلايەتايان بۇ نەمۇنە ئەگەر ھەمو بابەت (ۋانە)كانى پۇلى دوۋە مى ناۋەندى تا شەشەمى نامادەيى بگۇرپىن بە تايىبەت بابەتەكانى فېزىيا - كېمىيا - زىندەۋەر زانى و بىركارى ھتد ئەگەر ئەمانە بە ھاۋكارى پىسپۇرانى دەركى و چاۋلىكەرىش بېت ئە مەنھەجەتى ۋلاتانى پېش كەۋتوۋ گەشەسەند و خۇ زمان و ئەدەبى كوردى مېژۋى كوردو كوردستان - پەرۋەردەي دەرونى يان مافى مرۇق و بابەتە كۇمەلايەتەكان ئەم بابەتەنە كە زانستى مرۇقايەتېن و بەشېكىيان پەيوەندىيان بە ئەدەب و زمانى كورد خۇيەۋە ھەيە كە كەس ئە كورد خۇي كوردى باشت نازانى كەچى نەتوانراۋە بە شېۋەيەكى ئەكادىمى بابەتى زمان و ئەدەبى كوردى بۇ ئەۋ شەش پۇلە رېك بخرى خۇ غەيرە كوردىش ناھىيىن ئەم كارەمان بۇ بىكات يان مېژۋو جوگرافىي كوردستان بۇچى دوۋ مامۇستاي پىسپۇر يان يەك دو مېژۋو نوسى ئىستاي كورد ھاۋبەشى ئەۋ كارە ناكەن يان بانگھېشت نەكران بۇ ئەۋ مەنھەجە كە نىتر رىزگارمان بى ئە مەنھەمەۋ ئەۋ چەند پەرانەي كە داى دە نىيىن ئە كاتىكدا نىمە جىنۇسايىدى ئەدەب و مېژۋو جوگرافىيا ھتد كراوين. دەبۋايە بابەتە كۇمەلايەتەكان ئە روى زانىيارىيەۋە ھەمو نايىن و نايىنزا كوردىيەكانى ۋەك ((كاكەيى -ئىژدى - زەردەشتى -مانەۋى موگشى مەزەكى و بەھانى پىكھاتەي كۇمەلايەتى و ھتد ئە مەنھەجدا ھەبۋايە جگە ئە نىسلام تا ئىستا ئەمانە ھىچى بە شېۋەي ئەكادىمى ئەنقەي يەكەتە ئىدارى و نىشتەمانى و زانستى نەكراۋە. ئەۋەي كە ئەم بۇچۈنەنەي پى دەسەلمىنم گۇرپىنى مەنھەجى زمان و ئەدەبى كوردىيە ئە قۇنغا يەكەمى ناۋەندىيەۋە بۇ شەشەمى نامادەيى. بەم راسىتايانە : 1 - ئە ماۋەي سى سال دا دو جار مەنھەجى پۇلى يەكەمى ناۋەندى گۇراۋە كە يەكەتەتى بابەتى رېزمان ئە پۇلى يەكەمى ناۋەندىيە ۋە تا پۇلى شەشەم يەكەتەتى سىستىمى رېزمانى و گرامەرى زمانى كوردى نىيە زۇر جار دۋبارە بۇنەۋە و ورد كىردنەۋەيە .

ب- ئەدەبى كورد گەرچى شەر پانتايەكى گەۋرەي داگىر كىردە تىيادا بەلام ھەرە مە كىيانە شاعىرو شىريان رېز كىردەۋە ھەمىشەش وا دەزانن مەلىك ماۋە ھەر شىرى نىشتەمانى و نەتەۋەيى و سىياسى يە ئە ھەمو قۇنغاكاندا بە بى تەرتىبىي زەمەنى وگەشەكردى قۇنغا ژيانى ئەدەب و شىرو رېيازەكەي يان قوتنا بخانە ئەدەبى و رەخنەيەكەي .

ج- ئەناساندى ئەدەبى جىھانى بە پى قۇنغا و رېيازو دەق ۋەك رۇمان نوس و رەخنە گرو شاعىرو لىكۆلەرەۋە جىھانىيەكان ۋەك بە شىك ئە مېژۋوى ئەدەب و ئەدەب بە كشتى .

د- رېك نەخستى دروستى مېژۋويى گەشەكردىن و سەر ھەلدانى دەقى ئەدەبى كوردى بە پى دىيالەكت يان سال يان دەق و رېيازى ئەدەبى - كە دەكرا دەقە

ئاینی یهکانی یارسان و کاکهیی (سهرنه نجام) و جیلوه و مصحه فیرهش وهک بهراییی نهدهب و ناین دانرانایه.

ه- نه ناساندنی نهدهب و دهق و دهخهیی نهدهبی جیهانی (رؤژه لاتی) ئیسلامی (عهدهب - فارس - تورک) (هند - چین - روس).

و- چهند جاره بونهوهی دهقیك یا شاعیریک وهک (قه لای د م د م له میژووی پۆلی سی یهم دا وه له پۆلی چوارههدا ههمان داستان ی قه لای د م د م له زمان و نهدهبی کوردی بهشی نهدهبدا و ههمان داستان ی قه لای د م د م له پۆلی شهشمی نامادهیی له بهشی خویندنهوهدا وهکو هیج بابتهی نهبی بۆ خویندنهوه جگه لهم بابته نهبی!! یان شیخ سهعبدی پیران ، هیج بابتهی له سهر زمان و زانستی زمان له وشهش قوناعی خویندنهوا نیه

ز- بهشی خویندنهوه له پۆلی یهکهم و دووم دا خویندنهوه وهک نمره و توانای وتن و (اداء) شهرم شکاندن و توانای خویندنهوه بۆ خویندکار دهشی گرنگی ههبی بهلام له پۆلی سی ههمی ناوهندیهوه تا شهشمی نامادهیی نهک ههر لای ماموستا خویندکار نهک ههر لای لیژنهیی دانهران بۆ تا قی کردنهوه ی وزاری و مانگانوه هتد بایهخی پین نادری بابتهکانیشی نهوهنده کونه و تهناهت فۆرمهکانی سهردهمی بهعسن باسی (توتن له کوردستان) دهکات باسی کۆمپووترو نهترنیت ناکات یان هتد که نهه دهبویه نهمایه ههر رۆتینیکه و زیاتر له 50 تا 60 لاپههیی به خۆراییی رهش و داگیر کردوه بئ سووم نهندیهکی مهعریفی و نهدهبی و زانستی هاوچهرخ.

ح- وشهکانی بکهه کراوه به (کارا) ناوهئناو کراوه به (هاوهئناو) (ناوهئکار) کراوه به (هاوهئ کار) که پیناسی له گرامهرو دهستوردا دهکات دهئیی کارا واته (بکهه) نهه سهیره.!

ت- به بی هیج پیوهریکی قوتا بخانهیهکی زمانی به بی هیج میتۆدو مهنهجیهتییهکی زانستی زمانی و ریپازی گرامهری زمانیهک وهک مهنهج باس له چۆنیتهی ریزمان ناکات به نمونه دواي ناساندنی کارا و کاریان هاوهئکار و هتد نیت به وردی له سهری ناروات.

ک- هیج بابتهتیکی مهعریفی له بهشی ریزماندا وهک زانستی زمان و !! زمان ناسی نیه رهگ و میژووی زمانی کوردی وهک بابته و باسیک ناگیریتیهوه بۆ کۆمهلهکهی وه هیج زمانهوانیک و زانایهکی زمانی جیهانی و زمانی رۆژه لاتی نا ناسینریت نه خۆیان نه ریپازیان نهگهه به کورتیش بیته وهک ((بلوم فیلد و - ساپیرو - شتراوس - چومسکی - سوئیرو هتد - هیج بابتهتیکی له سهر میتۆلۆژییا و نهترنۆ پۆلوجییا زمانی و زمان و بیر هتد هیج په رهگرافیک له سهر زانستهکانی زمان - زانستی سینتاکسی زانستی مۆرفۆلۆژییا و سیمۆلۆژییا و هتد نیه . شتیکی نیه دهربارهی میژووی زمانهکان و زمانی کوردی وهک بابتهی زمانهوانی . نهگهه به کورتیش بیته ، نهمانه بابتهن له دهرهوهی مهنهج کاری گۆرینهکه یان هیندهی له کۆل خۆ کردنهوهیه هینده گۆرینی زانست و نهدهب و زمانی کوردی نیه به شیوهی مهنهجی و نهکادیمی و بهرهو پیشهوهبردنی بابتهتیکی نوسراو نیه له سهر نهوهی زمانی کوردی له کۆندا له سهر بنهمای ریزمانی عهدهبی دانراوه له لایهن ملاکانهوه . ئیستا زمانهوانه کوردهکان و پسیپۆران گرامهری کوردی نزیك دهکه نهوه له گرامهری ئینگلیزی و فارسی وزمانهکانی نهوروپی به گشتی چونکه یهک رهگه زمانن خۆیانیش وا بیر دهکه نهوه بهدهه له وانه ریپازه نهدهبیهکانی وهک کلاسیک کلاسیکی نوئ رۆمانسیزم - ریپالیزم - فورمالیزم - سورمالیزم - دادایزم هتد نانساریته به ماموستا با بهشی خویندنهوه نهوه بیته یان نهوانیش وهک خویندکاری ناشنا نهبوی داماو بهو شتانه ههروان و نیت نهوان باوکی مهنهج چۆنه با وابی خۆ کهس نیه بپرسیتهوه که نهه سستمه پیاو سالاریه کلاسیکهکه یهوه قۆرخ کراوه رهخهش ناخوات ئی ی بگریته مهسه له یهکی زۆر گرنگی تریش نهوهیه چ نهدهبیان و زمانهوانهکان و پهروهردیهیه نهکادیمیه کان و خاوهن برهوانامه بهرزهکان تا ئیستا وتاریکی رهخهه بیان له پهروهردیه و وهزارتهی پهروهردیه نهگرتوه بۆ نهوهی نهه 14 - 15 سالهوه ئیستاشی پیوه بی که ریزمان و نهدهبی کوردی ههردو بهسه کرمانجی خوارو سهروه که پیکهوه بی وهک یهک و نوسین و خوینهوهی لاتینیش سی قوناعی یان یهکهم و دووم و سی یهم یان چوارهم و پینجهه و شهشم بگریتهوه وهک بابتهتیکی به نوسین و خویندنهوه وه که نهه له سهر ناستی جیهانی و کوردستانی گرنکهو بۆ ناینده سوومنده . مهسه له یهکی زۆر گرنگی تر ههر له ریزمان و نهدهبی کوردیدا که جیگای بایه خو نمرهیه بۆ پۆلی سی یهم و شهشم ههر چوار قوناعهکهی تریش چ وهک موفردهاتی مهنهج چ وهک بابتهی هزری و فکری چ وهک گۆرینی نمرهیی چاره نوسی خویندکاریک که تا ئیستا (30 - 20) یان 15 ی له سهر دانراوه یهک دارشتن له وشهش کتیبهدا نیه مانگانوه نیوهی ساا و سالانهش نمرهیی له سهره یهک مادهشن وهک شیوهی نهکادیمی به ماموستا نهدراره ، فۆرمیکی نهدهبی میتۆدیکی نیه وهک نوسراویکی بهرجهسته له زمان و نهدهبی کوردی دا ناوی دارشتن بی نهه یانسیبیهیا چی یه؟! نهه وهختی خۆی عهدهب و دواتر بهعسیهکان بۆ نهوه بایه خیان پی دا به دارشتن (انشاء) بۆ نهوهی زمانی عربی به تعریب و به فهصیحی قسهی پی بگری له روی ناسیونالستی یهوه بۆ نایدۆلۆژیای بهعس گرنگ بوو بۆ کوردیش گرنکه نهه پاسیجه نهه وتاره یا دارشتنه یا ههر شتی ناوینری بۆ سی خالی بنهه تی گرنکه له وانه :- 1 - خویندکار بتوانی به ناسانی بنوسی و بخوینیتیهوه رستهی جوانی ناسک و واتادارو به پیژ بنوسی که ههم واتا دارو جوان و جیژ بهخش و ناسک بی ، گوزارشت له چهک و هزرو توانا بکات لهو زمانهوا له لایهن خویندکارهوه.

2- پراسییبی نوسین و گوتار یان لیکۆلینهوه له روی فۆرمهوه فیربیت وه ناگاداری خالبهندی دانانی رستهی پرسیارو دارشتنی بیری خۆی به تیگه بشتن

لهو بابته . به لام بابتهكه چيه ؟وه ك مهنه ج وبابتهى نهو شش سائه هيج نيه تهناهت په ندو رسته ش نه مه به نهركى ماموستا دانراوه كه دهوايه نه ممش وهك مهنه جى مادي هه بوايه نهك مهنهوى نهركه كه ههر هى ماموستا نه بن به نكه هى ليژنهى په روه رده يى و نهكادى مى و فه لسه فهى په روه رده يى مؤديرن بيت نهك ميزاجى ماموستا . من بو خوم جارى وايه دارشتن دهنوسم شيوهى نوسين فيرى خويندكاران دهكهم به لام ده ليم به لاتينى كوردى بينوسن خويندكار ماندو دهكهم نينجا نمره يى ددهمى . به عس كاتى خوى ماموستاى كوردى دهنارد بو و تنه وهى وانى ناينى نيسلام سو كايه تى بو به ماموستاى كوردى وهك كوردو وهك پله يى پسپورى وه نهو كاته ش دژ دىن بو . كه چى نهو ليژنهى نهكادى مى و دانه رانه له سالى (2006-2007) ي خويندن كه له وانديه ره خنه گريش بن له فه لسه فهى په روه رده به سر نه م حالته دا تى په ريو و دارشتن نه گهر بري تى بيت له بيناسه و ناسين يا زانين يا زانبارى يا پسپورى يان دارشتنى زمانى به شيوهى ريزمانى ((ستاندارد)) نهك ديا له كت لهجه) نهوه نمره كانى جياواز ده بن نهو نمرانه يى كه به م به شى دارشته دهر دىن هه رگيز سه د دهر سه د دروست نين و وه لامى نمونه يى نادري ته وه نهك لاي خويندكار به ته نها لاي ماموستاى وانكه ش - هه ندى ماموستا وا ده زانن مه ليك ماوه نهك ماموستاى خويندنگا كان به نكه نهو پسپورانه يى سر په رشتيان و وهك مه نزمه بو ماموستايان دانراوه دارشتنى سه ير دهنوسن وهك(زانين روناكيه نه زانين تاريخيه) وا ده زانن سه رده مى(ناپليون و عوسمانيه كانه) ته نا نه ت نامى ماسته رو دكتوراو ناميكله يه ك له سر دارشتن نيه هه ندى ماموستا كتيبى په نده كانى په رهميردو و ته كانى ژيان و ته يى پياوه ناو داره كانى ميژوو نه ديه جيهان يه كانى تلي تيكستى ته له فزيونه محه ليه كان دهك نه دارشتن نه مه نهركى په روه رده و كونگره يى په روه رده يى و ليژنه يى دانانى مهنه ج و نوسه ره نهكاد يه يه كان و نه ديبان و زمانه وانه كانه كه به نوسين و وتارو ره خنه و پيشنيار ناماده يى كه ن تا نيسته دارشتن بابته تيكى نه بووه(غير موجود) و 20 تا 30 نمره يى وزارى و مانگانه و سالانه يى له سه ره له يه كى ناوه ند يه وه تا شه شه مى ناماده يى به ممش هه قى خويندكار و پرؤگرامى گؤراوى نا نهكادى مى شيواومان داناو دارشت و له وه باشتر كوردايه تى نه بى چى بيت؟! بو زانين له خويندنگا حوجره يى و ناينى يه كاندا كتيبى (خطابه) هه يه (وتاردان) و چؤنيه تى نوسينى وتارو هتد هه ر ته قلبدى نه وه شمان كوردايه له وه مه ته لى دارشته رزگارمان ده بوو ماده و ميتؤدى نيه 20 - 30 نمره يى له سه ره بو چاره نوسى هه تا هه تايى خويندكار داى بنين ((نى باشه دارشتن چيه ؟!! گؤرينى كتيبى زمان و نه ده بى كوردى پؤلى بينجه م و شه شه مى ناماده يى هه مويان قسه يى زؤريان له سه ره ده كرى به لام گرنگ ترينيان لاي من كه قسه يى له سه ره دهكهم كتيبى زمان و نه ده بى كوردى پؤلى شه شه مى ناماده يى يه بو به شى زانستى و ويژه يى و پيشه يه يه كان مينش زياد ترى دهكهم خويندنگا ناينى يه كانى وه زاره تى نه و وقاف و وه زاره تى ته ندرستيش ناتوانرى هه مو مو فراهه اته كان ليك بدريته وه و ره خنه يى لى بگرى ته نها هه ندى كتيبى شه شه م كه م نه بى له به ر نه بونى كات وشوينى بلاو كرده وه (1) به شى ريزمان له لا په ره 4 - بو 99 له به شى سى يه مه وه لا 8 بو 99 ده ستى پى ده كات هه ندى بابته تى ريزمانى په يوه ست بونى تيايه هه ندى تيايدا نيه واته بابته ته ريزمانيه كان ليك بچراون به شيوى تانو پؤى سينتاكسى دانه نراوه يه كي ك له وانه كارى چاوكى (بوون) و (هه بوون) كه دوو چاوكى سه ربه خوى جياوازن له روى واتاييه وه وه رابردوويان جيايه و رانه بردوويان ده بيته يه ك و داخوازيشيان هه ر وايه خوى نه شكاليه تيكى ريزمانى له م دو چاوكه دا هه يه و تا نيستا زمانه وانه كان ساغيان نه كرده ته وه كه چى بووه ته بابته تيكى سه ره كى له به شى ريزماندا له لا په ره 41-47 داگر كرده وه راهينانيشى نيه خوى وهك ليكؤلينه وه يه كى زمانى باس كراوه بن ساغ كرده وه لاي ماموستايانيش نه شكاليه تى هه يه نينجا وهك وانديه ك بديه ته خويندكار خويند كاريش چى بكا - گرامه ر ده بى ياساو ريسا كانى ساغ كرابيته وه نينجا ده بيته ماده يى خويندن خويندكار چى له مه بكات له به رى كات يان چى راهينانى بو دانه نراوه ((هه بوون)) واته خاوه ني تى ((عندى)) ((بوون)) واته ((وجود)) له گه ل كارى ناته واو دىن)) نازانم نه م بابته ناوازه ((شاه)) بو كراوته مه نه ج چونكه ساغ نه بوته وه راهينانى بو دانه ناوه ياساو نه زمؤنى به سه ردا جى به جى ده كرى يا به پيچه وانوه نه زمؤنى دوباره بونه وه شتى ده بيته ياسا من خوم كه خويندكار بوم نه م بابته تم دوسه عات واته دوو وانه له گه ل دكتور فه ره يدون باس كرده نه نهو نه مينش نه كه سى ترو نه كه سيش تا نيستا له سه ره نه مه به نه نجام نه گه يشته وه له سالى 1997 له به شى كوردى كؤليژنى زانسته مرو فقيه تيه كانى زانكؤى سليمانى لام سه يره به ريزى و ليژنه يى دانه ران بو قورس كردن يان بو بابته پى نه بون و بريار نه دان له سه ر بابته تيكى تر نه م كيشه يه يان وروژاندوه بى ساغ كرده وه باشه بابته تى ريساى زمانى نه بى و وهك واريكى يان ره وشيكى تاييه ت و ناوازه بيته بهر چاو ماموستا بى راهينان چى به خويندكار بلى چون بلى نه مه ريسا كه يه كه ريسا ياسا به گشتانن نه كرى له سه رناستى سينتاكسى و نوسينى زمان چى بگرى؟! هه ندى بابته تى ترى تيايدايه هى قؤناغى شه شه مى ناماده يى نيه وهك كارى داخوازى و رسته يى مه رج و كه ناوانراون شيوازى ريزه يى داخوازى لا 25 و شيوازى مه رجى لا 29 پاشان با بينه سه ر بابته تى نه ده ب كه له لا په ره (109) ده ست پى ده كات كه ده لى به شى نه ده ب (واته - ره خنه - تيؤرى نه ده ب - ليكؤلينه وه يى نه ده ب ميژوى نه ده ب به شه كانى ترى وهك شهر - چيروك رؤمان كورته چيروك وتار - ره وان ييژى - زانستى عه روز نيتر نه مانه)) (جيهانى بن يان رؤژه لاتى يان رؤژئاوايى يان نه ته وه يى پؤلين كردن و جيا كرده وه يان كه س نازانى به چى پيوه دانگ و پيوه يه كى زه مه نى - قؤناغ - ده ق - شيوه زار يا قوتا بخانه يى نه ده بى دانراون

بابه ته كان زۆربه يان شعرن رۆژنامه و شعرو وتارو په خشان و رۇمان وەك ژانری تېكه ل و بېكه ل باس كراون هەر ژانریكى نه ده بى سهر به خو باس نه كراوه كه ده بوايه له باتى به شى نه ده دب بنوسرايه ددروازهى نه ده دب به شى - شعر - به شى رهوان بېژى يا رۇمان يا به شى په خشان هتد .

1- نهم به شى نه ده دب وابهسته يه كى سهره كى به كوردستانى عيراقه وه هه يه وهك شعرى كوردى له سالى 1939 تا 1958 خو له پولى پېنجه مى نامادهى نه نوسراوه شعرى كوردى له 1900 تا 1939 پاشان نه گهر نهم قوناعه شعرى كوردى كوردستانى گه وره بېت نهوا نه بى شاعرانى وه كه سوارى ئېلخانيزاده - جگهر خوښ قه درى جان سه يفى قازى شاعرانى وهك پيره مېرد - گوران - بېكه س - نه سېرى - ره مزى ملا مارف --- هتد نه گهر شعرى كوردستانى گه وره مه بهسته نهوا هېمن كه يه كه م شعرى داناوه هى سهرده مى كۇماره مېژوه كه ي بنوسن له گه ل شاعرانى ترى وهك جگهر خوښ و ديلان و هردى و هتد سهرده مى جهنگى جيهانى دووم 1939-1945 شعرى سياسى و نايدولوزى و نه ته وه يى و نيشتمانى و ئېنسانى نه ده بى رپا لېستى سؤسيالېستى گه شهى كرد له دنيا دا له لا پهره 115ى نه ده دبدا ده ئى (شعرى كوردى كانياوى بېرى نازادى خوازانهى گه لانى ترى جيهانىش بووه) نهم رسته يه نهك هەر هه له يه له روى بېره وه و له روى دارشته نه وه به لكو تا ئېستاش وانپه ده بوايه بوگوترايه ((به ره رى نازاد بخوازي گه لانى ترى جيهانىش كانياوىكى ترى بېرو هزربوه له شعرى كورديدا)) له وه سهرده مه دا شيعر بو ژن گوران هېمن هردى سى كوچكهى نوئى شى شعرن بو ژن به هه مو روخسارو ناوه رو كيانه وه هردى شعه كه ي بو ژن نه گوتوه وهك له لا پهره 117 ده ئى له بوارى شعرى خو شه ويستى بو ژن هردى ديارترين شاعره هردى خو شى ده ئى نهم شعه كاره ساته كه ي واى ئى كردم بى نوسم نهمه قسه ي شاعيره كه كېشه ي برادره يكى بوه ئيتز نهم پېوانه ره خنه يه يا پيا هه ئدانه بوى حه قه شاعران و ده قه كانيان له شوښنى خوښان دابنښ باسى ده قى داهينه رانهى شاعير بكه ن وهك تېكست و فه نتازيا و ته كنېكى شعر به گوڤره ي داهېنانه كه ي سالى 1958 شوښ نه بو (ئېنقلاب) بوو واته كۇده تاي سهر بازى يهك شوښ بوه له عيراقدا نه وېش سالى 1991 هەر كوردو شيعه بوو كورد شوښه كه ي پېش نه وان بوه ئيتز هه مو نه وان هى تر كه چونه سهر سولته ئېنقلاب بوون كۇده تا بوون وهك 8 شباط 1963 يان 17ى ته موزى 1968 هتد .

پېوه رى شعر له سالى 1958 - 1970 - پېوه ره كه چيه ده توانرا بگوترايه شعر له جهنگى جيهانى يه كه م و دووم دا يان دواى جهنگى جيهانى دووم تا كۇده تاي 1958 له عيراق يان شعرى كوردى له 1939 تا 1961 واته شوښى نه يلو ل يان له سالى 1961 له شوښى نه يلو وه تا 1970 رېكه وختى شوښ و رېژيم هه ره كه دواتر نوسراوه 1975 نسكوو 1991 راپه رپن لا 123 شعه كه ي هه ژار سروده دوا وشه ي هه له يه ئيتز نازانم هه له ي چاپه يا هى تر سهر نه وى كردن) ه نهك سهر نه وهى كردن .

ديسان لا پهره 124 به پېنجه وان هه ماوه سالانى 1961 - 1970 زمانى شعر به رگى خهم په ژاره و نانومېدى پۇشى كه وانپه ده توانښ ديوانى شاعيره كانمان به كوڻ و نوئى يانه وه بزانيڻ چهنده گه شېبنن دهق نهمه ده سه لمېنى نهك قسه هەر ديوانى نه و شاعرانه به يېنهره بهر ده ست خو ت نه و راستيه ت بو ده سه لميت دواتر رېره وى شعرى كوردى 1970 - 1975 لا 127 سهرده مى روانگه كه ده بوايه ورد ئى ي بكو ئرايه ته وه نه وه تا له لا پهره (139) دا دووم ديڤى خواره وه ده ئى په شېو له دهره وهى كوردستان 1987 شعرى سهر بازى ونى نوسيوه كه چى هەر له لا پهره 140 كه په شېو له و شاعرانه يه رۆژو مانگ و سال نه شعردا ده نوسى له دواوه نوسراوه 1978/11/5 وه له مانگنامه ي (سهر به خوئى) پاسوك له سانه كانى 1982 ، 1985 بلاو كراوه ته وه و زۆره ي نه وان هى سياسه تيان كردوه له به ريانه و كراو يشه به گورانى باسى شعه كه نوسراوه له سالى 1939-1958 يا سالى 1970-1975 يا سالى 1975-1991 ناويان چيه چين نه ده بى به رگرښ واته شعرى به رگرښ - كومه لايه تين - سياسين - نايدولوزين - نه ته وه ين - نيشتمانيڻ - مرو فايه تين چين بو هەر له روى ناوه روك و فورم و ته كنېكه وه باس كراون زهمه ن و زهمينه ي ده قه كان باس ناكريڻ ((نهمه ناساندنى شعرى نوئى كورديه !؟ با نه وش گه رپن لا 141 به شى نه ده دب باسى ره خنه ي نه ده بى ده كات دابه ش كراوه بو ره خنه ي جيهانى (1) رۆژناواى (2) رۆژه لاتى (3) كوردى ره خنه ي رۆژناوايه كه به هەر حال باسى نه رستوفان و نه فلاتون و نه رستوو سانت بېف و هتد كراوه به لام باسى ره خنه ي رۇمانى دواى يونان نه كراوه وهك هوراس و شيشرون و --- هتد . كه ته مه نى نه ده بى و مېژوو ييان (1000) سال ده بى ليژنه ي دانه ران به تاييه ت سهر وكى ليژنه كه دكتورى كى ره خنه گره ئى زانانه خوئى دزيوه ته وه له ره خنه ي رۆژه لاتى (عه ره بى ئيسلامى) كه نه وان نا ويانناوه نه گينا نه و ره خنه ي (عه ره بى ئيسلاميه) نابغه الزوبىانى يه هى سهرده مى جاهلى بازارى (عوكاظه) له (مه كه كه) سهرده تاي ئيسلاميش په يامبه ر شعرى لاي ئيسلام كه م كردوه به لام له قورنانيشدا ها توه ((الشعراء يتبعهم الغاؤون .. باسى شاعرانى ئيسلامييان نه كردوه له وان هه حسانى كورى سابت و كه عبى كورى مالك كه شاعيرى په يامبه ر بوون په يامبه ر به حه سانى وتوه شعه كانت جيگاي حه فتا شمشيرى شه ركه رى گرتوته وه نه و دو شاعيره (موخه ضره م) بوون واته دو سهرده مى جاهلى و ئيسلامييان ديوه دواتر له سهرده مى عوسمانه وه شعر لاي ئيسلام گورا چ لاي نه مه ويه كان و چ لاي خه وارچ و چ لاي جه ماعه تى عه ئى كورى ابى طالب و دواتر 41 كوچى تا 132 كوچى سهرده مى نه مه وى شاعيرو شعرو شېوازي ره خنه بره وى سهند شعرى (هه جو) جنپودان له سهرده مى يه زييدا

گهشته نه و په پری، به سهر په گهزی به نی اومیهدا هه لده درا و(مدح) بوو دژی (نال بیت) ده بیان وت، سده دی عه باسیه کان 132 کۆچی بو 656 کۆچی نه ده ب بوژایه وه شعرو نه ده ب به گشتی ره خنه و لیکوئینه وه ی ره خنه ی لای فارابی و ابن مقفع اندینوری ابن قوته بییه دی نوری وه رگیزی کتیبه کانی نه رستوو هوراس که هونهری شعره دواتر نه ده بیاتی فارسی و هندی و هند . وه سهرده میکان بو داهینان کرا نه شعردا که نه سهرده سنی چند شاعیریکی ناو دار که ناویان (بشاره بن برد ، ابو علاء المعری ، ابو تمام، البحتری ، شریف الرضی ، المتنبی، هند که ناویان ترا به ((اصحاب البدیع)) وه ره خنه دروست بو لای جاحظ له کتیبی (البیان والتبین) ی دا ته نه بایه خ به به لاغوه علمی بیان نه دراوه به لآم باسی ره خنه ی نه ده بی فارسی و دواتر ره خنه ی نه ده بی تورکی عوسمانلی و ههروهها دهق و ره خنه ی هندی یا چینی یا خود روسی نه کراوه که روسه کان رۆژه لاتین وه که ره خنه گران که وه ری وهک بلنسی و بلیخانوف و ترؤتسکی و کاوتسکی و گورگی و چیخوف و شولخوف هند . که ره خنه ی رومانتیکی و ره خنه ی ریالیستی تیادیه له سهر دهق نیتر نه وه دهقه رۆمانه - فکره - شعره - چیرۆک و کورته چیرۆکی بیته که ره خنه ی داهینه رانه بون له وانه بلیخانوف ره خنه ی دهرونی له دهق گرتوه نیمه تا نیستا دوو رخنه گرو دوو دهقی ره خنه ی نه ده بی ته نانه ت فیکری ناو نه ده بی هندی و چینی نازانین له بهر زمانه که بیان یان نه بونی زانباری لیژنه ی دانه ران له سهر نه ده بی نه وه ته وانه جوړو شیوه کانی ره خنه و ره خنه ی بونیاد گه ری ره مزی و هند . تا نستاش نه ده بی تی رۆژه لاتنی به تاییه تی هی جیهانی نیسلامی به شیوه ی نه کادیمی نانسین که خومان به شیکین له وه جیهانه وه له نه ده بی نه وه شارستانیه ته به تاییه تی نه ده بی کلاسیکیمان به هه موو شیوه کانی دیاله کته جیاکانی زمانه که مان چ کرمانجی چ هه ورامی چ شیوه ی لوری چ شیوه ی کرمانجی خوارو (بابان) تا نیستا ناتوانین پوئینی زانستی و یه گرتوی نه ده بی بکه یین ده بیته له چاوه که نه ده بی کوردی یوه نه ده بی جیهان بناسین یان له بونیادی نه ده بی جیهانیه وه نه ده بی خومان بناسین . پیناسه ی جیا جیا ره خنه یی و ره خنه ی به پی ی ریازو قوتابخانه ره خنه یه کان تیروا نیه تییدا نیه ره خنه یی شوناس و بی پیناسه یه . سهیره له پر له لا په ره 147 ره خنه ی نه ده بی کوردی ده ست پی دکات له راستیدا له هه ندی دهقی مه لای جزیری و احمدی خانی و شاعرانی تردا هه ست به بونی ره خنه ده که یین به لآم زور ته قلیدی و کلاسیکی و ناسایی هه ندی دهق هیئراوه ته وه بو سه لاندنی ره خنه تییدا که به راستی وانیه وه که نه م شعری نالی لا 150 که ده لی

مه عنایی زورو گه وره به له فزی که م و بچوک نالی عه جبه به قوه تی حکمه ت نه دا دهکا

نه م دهقه به هه ر یاریکی دا ده بی شعریکی جوانه نه مه زیاتر مه دح و توانای دهرخستنی شاعرانه ی خو به تی و به خو نازینه نه که ره خنه نازانم ره خنه و پیا هه لدان کوجا مه رحه با به زور نه م شعره کراوه ته ره خنه نه وه دهقی سالمیش له هه مان لا په ردها هه مان شته نه وه ی حاجی قادریش له لا په ری 151 ره خنه ی نه ده بی نیه نه وه ونده نه بی که ره خنه له وانه ده گری که شعری کوردی به سوک و هی فارسی به گرنه سهر ده که نیتر ته فسیرو ته نویلی به زور سه پانندن لوجیکی ره خنه نیه نه سه له فیه تی هزی نه ده بی و ره خنه یه نه که گورانی مه نه ج نیستاش لوجیکی ره خنه ی سالی هه شتاکان پیوه ری ره خنه گریه نه وه سهرده مه روی نه بی باس له دهق و ره خنه ی نوی بکه یین . له پر له سهر ره خنه کوتایی دیته لا 159 ده بیته به په خشان نینجا جوړی په خشان و وتارو جوړی وتار نه مه په یوه ندی به ره خنه وه نیه نینجا چیرۆک به هه مان شیوه ریتمی ره خنه دابه شی نه وه سهرده مه زه مه نیانه کراوه له باسی رۆماندا دابه ش کردنه که وا نه کراوه تا را په پین باس کراوه رۆمان و وتارو شعرو چیرۆک و شانۆ نامه له هه شتاکاندا هه ر باسی نه کراوه بابه تی ره خنه گری به پی ی نایدولۆژیای چه پ و مارکسی یانه که له هه شتاکاندا باو بوو باس نه کراوه باشه ره خنه و وتارو رۆمان و چیرۆک له سالی 1991 تا 2006 که پانزه ساله بو باس نه کراوه سه دان و ده بیان رۆمان بلاو کرانه وه چ به وه رگیزان و چ به نویسن ریازی ره خنه ی بونیوه ی ها ته کایه وه نه وه یه که نه ده بی کوردی گۆران و هه نگای باشی پی هه لگرت هه ر له شعریشدا شیرکۆو هاوریانی داستانه شعرو رۆمانه شعرو دراما شعریان نوی بو باس نه کراوه که سانی رۆشنبیرو رونا کبیرو لیکوئیار له بواری ره خنه یی و لیکوئینه وه ی نه ده بی و رۆمان نوی و چاو کراوه زمان زانی وه رگیز کتیب خانه ی کوردیان پر کرد له رۆمان و چیرۆک و شانۆ نامه و هند بو باس نه کراوه خو نه و لیژنه یه هتوادهری نه ده بی کوردی نین .

بو باسی نویسه رانی گۆفاری نازادی و ره هه ند ناکری بو ناوی که سیکی رۆمان نوی وه که به ختیار علی و فاروق ره فیق و مه ریوان و پین و شیرزاد حسن هند ناکری که جگه له زمانی کوردی به زمانی تریش ده توانن رۆمان بخوئینه وه نه گه ر پی ی نه نویسن . به ده ر له وه رۆمانه کانی شاخ هند . یان نه و رۆمانه نویسه رانه ی برابیم احمد که درک و گول هند . وه ده بیان ره خنه گری نوی خوارو نالییم داهینه ر به لآم جیا له شیوازو نسلوب و نایدولۆژیای ره خنه گره کلاسیکیه کان به م بی به شی کردن و ته حریم کردنانه که قین و رق و دان پیا نه نان و باوک سالاری و نوی به که م سهر کردنه مانایه کی تری نیه پاشان لا په ره 191 ده لی به شی نمونه ی نه ده ب نه ی نه وانه ی پینشو به شی نمونه ی چی بون نینجا به لا په رییه که بابا تاهیری عۆریان یا هه مه دانی (1010-937) باس کراوه که یه کیکه له قوتبه کانی ته سه وف و ته ریقه تی سۆفیزم له نیران و کوردستاندا به یه ک چوارینه له کۆل کراوه ته وه دواتر مه وه نوی (1882-1804) به هه ورامی شعریکی تیادیه و ته واو دواتر پرتوی هه کاری یان پرتوه ی هه کاری 1825 - 1756 به کرمانجی زورو

پاشان حمدی بهگی صاحب قران 1878-1936 به شیوه‌زاری سلیمانی (بابان) نهم نمونه‌ی نه‌ده‌یه ده‌بوایه ناوی به‌شی نمونه‌ی شعر بوایه به هر چوار نه‌جه‌که لوری هه‌ورامی کرمانجی ژورو خوارو به‌لام ریک خستنیان نه زهمه‌نی به نه له سر ریپازیکی نه‌ده‌بی دیاری کراوه نه له‌سه‌ر شیوه‌ی نزیکه ناوه‌رۆکه نه له سه‌ر یه‌ک قوتا‌بخانه‌ی و یه‌ک فیکریه یان نایدولۆژیه نه نه‌ته‌وه‌ی به نه هیچ هه‌ر که‌شکۆلیکی ناسای یه و وه‌ک موفه‌که‌ره‌ی رۆژانه‌ی که‌سبک یان که‌شکۆلی مه‌لایه‌ک و چیشتی مچه‌وه‌ر تیکه‌ن کراوه نه‌گینا گرنگی نهم به‌شی نمونه‌ی نه‌ده‌یه له چیدایه که ده‌بوا به‌شی نمونه‌ی شعر بوایه به پی‌ی قوناغ و دیاله‌کت و زهمه‌ن و ریپازو هتد بکرایه نه‌مه هونه‌ری تیا نیه و سه‌رو شعریک له گه‌ن چوار پینج رسته له ژبان نامه‌که‌یان بۆ له به‌ر کردنه‌و ب‌رایه‌وه هونه‌ری لا 191 - 202 چیه من خۆم وه‌ک و مامۆستا بروام وایه هه‌ندی له لیژنه‌ی دانه‌ران و په‌روه‌ده‌و رۆشنیبری بیده‌سه‌لاتی گوئ‌ لیئه‌گه‌راو وایه که بریتی یه له‌وه‌ی (کوره‌ی ده‌ی با بروا چیه !) نینجا دواتر به‌شی ره‌وان بیژنی نهم به‌شه به‌شیکه دانه‌براه له نه‌ده‌بی کوردی به تاییه‌ت نه‌ده‌بی کلاسیک بۆ به‌شی ره‌وان بیژنی وا نوسراوه که وه‌ک بابه‌تیکی سه‌ریه‌خۆ بیته‌ت و له نه‌ده‌ب جیا بیته‌ت که نهم ته‌نها له شیعه‌ر کلاسیکیه‌کاندا به کار دیت نه‌گه‌ر چی په‌لیش به‌ه‌اوی بۆ وینه‌ی شعری شاعیرانی نوێ . بۆ سه‌ریه‌خۆیه له نه‌ده‌ب نازانم . له لا په‌ره (270-232) به‌شی خویندنه‌وه که ده‌شی خویندکار هه‌ر له کتیبه‌که‌ی بکاته‌وه وه هه‌روه‌ها نهم زیاده‌یه‌ش هانی مامۆستا ده‌دات که به مه‌لزه‌مه کتیبه‌که کورت بکاته‌وه هه‌م تیجاره‌ت و هه‌م پوخته‌ت کراو ته‌نها سۆزو خۆشه‌ویستی بۆ زمان و نه‌ده‌ب ته‌نها چیژو زانیی سهرده‌میکی دیاری کراو له نه‌ده‌ب و ره‌خنه به‌س نیه بۆ نه‌وه‌ی زمانی نه‌ته‌وه‌یه‌کی له‌ت و په‌ت کراو نه‌ته‌وه‌یه‌کی داگه‌رو دابه‌ش کراو نه‌ته‌وه‌یه‌کی بی‌ناییی رۆحی به زمانه‌که‌ی خۆی که زمانی دایکه نه‌ته‌وه‌یه‌ک که هیشتا زمانی ستانداردی نوسین و خویندنه‌وه‌ی یه‌ک نه‌بی نابیته‌ت نه‌وه‌ی به لیژنه‌یه‌کی براده‌ریانه‌و شارده‌راوه له مامۆستایانی لانی که‌م شه‌شه‌می ناماده‌ی که هه‌ر با‌پرسیان پی‌ی کرابا له روی وه‌زاره‌تی په‌روه‌رده‌وه بۆ هاوکاری و سه‌رنج و تییبینی خستنه به‌ر چاو بچه‌سپین ده‌بی وه‌زاره‌تی په‌روه‌رده‌ی حکومه‌تی هه‌ریم پی‌ش هه‌مو بابه‌ته‌کان زمان و نه‌ده‌بی نه‌ته‌وه‌یه‌کی خۆی ریک بخت تا زمانی تیگه‌یشتنی و دیالوگی هه‌بی فه‌ره‌نگی هه‌بی بۆ دانانی زمانی بابه‌ت و ماده‌که‌کانی تر . کۆلیژی زمان زانکۆی سلیمانی به‌شی نه‌ده‌ب و زمانی جیا کرده‌وه مامۆستای تاییه‌ت به زمان و تاییه‌ت به نه‌ده‌بی له‌م دوس‌ن سائه‌ی پی‌شتردا دروست کرد نیستا نه‌و مامۆستایه ده‌بی به زۆر به‌شقه‌ق مامۆستای پ‌سپۆری هه‌روه‌و بواره‌که بن نیه و ناب‌ی و ناخوا و نه‌بی وه‌زاره‌تی خویندنی بالا نه‌مه به‌ره‌مه‌که‌یه‌تی مامۆستا‌کان پ‌سپۆر نین له بواره‌که‌دا به نه‌نگی و که‌می خۆی نازانی وه‌زاره‌تی په‌روه‌رده‌ زمانه‌وان و نه‌دیپ و رۆشنیبرو پلان دانه‌ری نه‌کادیمی و زانستی و فه‌لسه‌فی په‌روه‌رده‌یی داوت ناکات بۆ کۆنفره‌نسی په‌روه‌رده‌ کارمه‌ندی بن ناگا که‌کاری نه‌و نیه بانگ ده‌کات. نه‌گه‌ر زمان و نه‌ده‌بی کوردی وا بگۆریت نه‌ی میژو جوگرافیا نه‌ی فیزیوا کیمیا نه‌ی ماده نوێ کانی تر . ولاتی ویران عه‌قل و زانین ناوه‌دانی نه‌کاته‌وه نه‌ته‌وه یه‌کی له‌خاسیه‌ته‌کانی زیندویی زمانه ده‌وله‌تی یه‌کی له بنه‌ماکانی دروست بون و خۆگرتنی په‌روه‌رده‌یه نیه‌مه له ویرانه‌ی رۆح و له ویرانه‌ی خه‌ونه کلاسیکیه‌کانی دوینی دا ده‌ژین و نه‌مه‌رۆ نه‌وه‌ی رۆی که‌وا بزانی خۆت و تاقه‌مه‌که‌ت تاکه بریار ده‌رو تاکه سوپرمان و تاکه فریاده‌رس و تاکه بنیاد نه‌رو تاکه د‌نسۆرۆ تاکه ره‌خنه‌گرن ره‌خنه له ره‌خنه‌ش ده‌گیرئ . ده‌ق و تیگه‌ستی کارو پرۆژه‌یه‌ک نه‌گه‌ر ره‌خنه‌ی لی نه‌گیرئ و نه‌و ره‌خنانه‌ش دروست بی و نه‌بنه هۆی ریفۆرمی نه‌و کاره ناسنی سارد کوتینه من به‌زه‌یم به حکومه‌تی هه‌ریم و نیستای خۆم و خویندکاردا نایه‌ته‌وه به‌زه‌یم به ناینده‌ی نه‌و دام و ده‌زگا و نه‌و دوا پۆزه‌دا دیته‌وه که نه‌وه‌ی دواي خۆم نالییم بیته سه‌ربازی عه‌قلی کۆنی من به‌لکه من سوپاس بکات که نه‌رکیک که پی‌ویست نیه نه‌و بیکات و پی‌ویسته من بیکه‌م نهم کرد که نه‌وه جیگه‌ی سوپاسیش نیه نه‌رکیکی نه‌خلاق و جودی نه‌وه‌ی خۆمانه به‌لام با وه‌ک رابردو نه‌بین با پیرا نمان گه‌لی نه‌رکی رۆژگاری خۆیان خسته سه‌ر شانی نیستای نیه‌مه با نه‌و هه‌لانه نه‌که‌ینه‌وه چونکه نه‌وه‌ی هه‌له‌ی دوینی بکاته‌وه توشی چاره‌نوسی دوینی ده‌بیته‌وه . نه‌مه‌رۆ ته‌کنۆلۆژیوا زانست کاریکی وای کرده‌وه له دورترین شینی دنیا له د‌نسۆرتین که‌س و دورترین که‌س ده‌توانن ناماده‌یی به کرده‌وه‌ی دارشتنه‌وه‌و گۆرینی پرۆگرامی مه‌نه‌جی خویندن بن . په‌روه‌رده‌ی نوێ نه‌وه‌ی نوێ به‌ره‌و نوێ گه‌ری ده‌بات په‌روه‌رده‌ی کۆن و له‌رزۆکیش هه‌ر عه‌قلیه‌تی کۆن به‌ره‌م دینیته‌وه ده‌بوایه نیستا هه‌مو کۆلیژو په‌یمانگا و خویندنگا‌کا نمان به کوردی بوایه به کۆلیژی پزیشکی و یاسا و معماریشه‌وه جگه له هه‌مو زانسته مرۆفایه‌تی‌ه‌کان وه‌ک نی‌ران و وه‌ک سه‌رده‌می نه‌تاتۆرک و نه‌ته‌وه‌کانی تر نیسماعیل بی‌شکچی به‌ریز له‌کتیبی (کوردستان کۆنۆیه‌کی نیوده‌وله‌تیه) ده‌لی کورد له کۆیله که‌مترن) یه‌کی له بنه‌مای نه‌و ده‌نه‌رنجامه‌ی بی‌شکچی پی‌ی گه‌یشته‌وه نه‌بونی زمانی یه‌گرتوو زمانی پ‌رۆزی نه‌ته‌وه‌یه به‌که‌م سه‌یره‌کردن و پ‌رۆژکردنی له نیستاماندا ومان لی بکات که کۆیله‌ش زمانی هه‌یه‌وه لانی که‌م وه‌ک خۆمان به‌کرده‌وه به داگه‌ر که‌ران ده‌لیین نه‌گه‌ر له‌وان زیاتر نین با که‌متر نه‌بین لانی که‌م زمانی نیه‌مه دیرۆکی هه‌یه وه‌ک عه‌ره‌بی و فارسی و تورکی هه‌ر زمانیکی ترو نه‌ته‌وه‌یین و نه‌ده‌بمان هه‌یه وه‌ک هه‌ر نه‌ته‌وه‌یه‌کی ترو توخمیکی مرۆقین و مرۆفایه‌تی‌مان له روی هزرۆ به هۆی زمانه‌وه بۆ جیهانی ده‌سه‌لمینین . نه‌گه‌ر چی دوژمنا نمان هه‌لاچۆو ژیرده‌ستی کردوین کلتۆرۆ زمان و نه‌ده‌به‌که‌مانی شیواندوه با خوشمان فاکته‌ری نه‌و کاره نه‌بین و نه‌و نه‌رکه هینده‌ی مو‌قه‌ده‌ساتی مرۆقیکی ناییی و هینده‌ی مافی مرۆقیکی نازادی سه‌رده‌می جیهانگیری که نیتر بی نهم لاو نه‌و لایه وه سۆزی نه‌ته‌وه‌ی و هوشیاری

نەتەوویی و خو دۆزینەوومان لە رێی زمان و نەتەووبەوه دەکری هەرۆک چۆن گەلانی جولەکەو هند و نەتەووکانی تر کردیان ئیمەش بۆمان دەکری باکە ریفۆرم لە ئیدارەو سیاسەت و دامو دەزگاکاندا دەکەین لە زمان و نەدەب و رۆشنبیری و کەلتوریشدا نەو کارە بکەین و فێری نەوە بین بە ناوی سەدان و هەزاران کەسی ترەووە بریار نەدە یین و یاسا و پرۆگرامی دا نەئین کە هەقی بەشدارێ نەوانیشە و مافی نەوانیشە کە نەگەرھاوبەشیش نەکەن مافی نوینەرایەتی نەوانمان پێ بەدەن ئینجا نەو کارە بکەین گەر هەئەش بیت هەموومان ئین گەر راستیش بیت سەرورەری بۆ نەوان و سەرکەوتن بۆ هەمووانە هیوادارم نەم سەرئەج و تیبینی یانە بەخشینی جورنەتی بۆ بۆ روناکبیران و نەدیبیان و زمان ناسانی کورد نەمەش کاری بنیادنانەووی رۆحی ناسیونالستی سروشتی کوردی یەو کوردستانیانەش لە مەسەلەکان بڕوانین و پێوهرەکانمان زانست و تواناو لێهاتوی بۆ نەک ئیعتباراتی تر مەحسوبیەت مەنسوبیەت . نا بەو رەخنەو پیشنیارانە وە دەبی خویندکارانی شەشی نامادەیی فێر بکەم پەرورەدەو لێژنەیی دانەران چیم پێ دەئین هەقیانە نەگەر دیدگای زانستی و نەدەبی و نەتەوویمان جیاوازی نەمەش دەمارگیری نیە شان بە شانی زمانی عەرەبی و ئینگلیزی هەبی و بۆ نەووی نەو دووزمانە سەرکەبە کە جیهانی و نیشتمانی یە بە یاساو بە پێویستی وەک زمانی کوردی قورسای بۆ دابنری بۆ فێربون و زانیاری . نەمەش دەست پێکی گوتاریکە کە خود ناسی تێدایە دوا و تەم دەئیم وە ک کورد ئیک کە نەتوانم پیناسەیی زمان و نەدەبی نەتەووکەم بە تەندروست و زانستی و نەکادیمی بکەم نەووە بە بۆ هیچ هۆکاریک کۆئەکەییەکی ناسیونالی خۆم تێک شکاندوووە بەمەش دوژمنانی کورد نەو قسەو ناوئۆتەرانیەو بەنەتەووە دانەنمان و کردنی کورد بە بەشیک لە خۆیان خزمەت پێ دەکەین قین و گوتارەکانیان بۆ راست دەگێرین خەونە نەزۆکەکانیان بەرەو بەدی هینان دەجیت بۆیە پێویستە پلانی خو چەسپاندنی حکومەت و وەزارەت و نەتەوویەیک لە پەرورەدەو زانیاری یەووە گشت گیرانە بیت و خودی خۆمان نەتوانین لە نامادە کردنی لاوی کوردا ئینتیمای نەتەوویی و نیشتمانی لە هۆشدا دیاری بکەین نەیی نەو لاوانە خەئیککی تر دەبنە خواوەنیان و زیدو زمان و کەلتورو نیشتمان و نەتەوویەیکمان بۆ چیه کە رۆشنبیران و نەکادیمیەکانیان نەتوانن پیناسەییەکی زانستی ئیستاو ئایندهیان بۆ بکەن .